

Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi

Janez Bečaj

IZBOLJŠAVE ALI PREOBRAZBA?

Kongresni center na Brdu pri Kranju, 25. in 26. oktober 2011

KAJ JE BRALNA PISMENOST

1. **Osredotočenje in priklic eksplicitno navedenega podatka;**
2. **izpeljava preprostega sklepa;**
3. **interpretacija in integracija idej in podatkov;**
4. **raziskovanje vsebine, jezika in elementov besedila.**

(Mednarodna raziskava bralne pismenosti PIRLS 2001)

ŠOLSKA KULTURA

Specifična celota med seboj povezanih prepričanj in vrednot o tem,

- kako je potrebno razumeti znanje, učenje in poučevanje,
- kako je potrebno poučevati,
- kakšne pravice in dolžnosti imajo posamezni udeleženci vzgojno izobraževalnega procesa,
- katera snov je bolj ali manj pomembna,
- kako je potrebno razumeti disciplino in kako se jo doseže,
- kakšen naj bo odnos med učenci in učitelji,
- kakšen naj bo odnos med učitelji,
- ipd.

ŠOLSKA KULTURA

TRADICIONALNA - FORMALNA KULTURA

PER ASPERA AD ASTRA

Visoka pričakovanja in cilji,
delavnost, disciplina, red,
tekmovalnost, spoštovanje
avtoritete.

KULTURA DOBRE SKUPNOSTI

SPOŠTOVANJE, SKRB, ZAUPANJE

Prijaznost, dobri odnosi,
strpnost, medsebojna
podpora. Sproščena in prijazna
klima.

USPEŠEN UČENEC JE TUDI
ZADOVOLJEN UČENEC.

ZADOVOLJEN UČENEC JE
TUDI USPEŠEN UČENEC.

PODATKI MEDNARODNIH RAZISKAV IN ŠOLSKA KULTURA

PIRLS 2008

»Malo prisotnosti elementov smo torej zaznali kar v štirih od šestih kategorij 'osmišljanja', ne glede na to, ali je šlo za uspešno ali manj uspešno šolo.«
(Doupona Horvat idr. 2008, str. 73)

TALIS 2008. Visok indeks t.i. na učence usmerjene prakse poučevanja ter nizek indeks t.i. zahtevnejših učnih praks. V tem pogledu je Slovenija, poleg Bolgarije, prav na repu držav, ki so sodelovale v raziskavi TALIS.

Glede »konstruktivističnih« stališč učiteljev o poučevanju je Slovenija v povprečju.

Malo sodelovanja med učitelji. Največ je izmenjavanja učnega gradiva.

IALS (1998 - 2000) (International Adult Literacy Survey)

Slovenija zaostaja na področju funkcionalne pismenosti prebivalstva (20 držav, večinoma članice OECD).

BRALNA PISMENOST IN NACIONALNO PREVERJANJE ZNANJA

Slovenščina: težave pri samostojnem razlaganju besedil (7/8), slaba zmožnost utemeljevanja (8/9; 9/10; 10/11) ter težave s samostojnim tvorjenjem besedila/pisanjem daljših odgovorov z utemeljitvami, povzemanjem, povezovanjem in sklepanjem (6/7; 8/9; 9/10; 10/11).

Matematika: nekritičnost do rezultatov (6/7), težave s povezovanjem, nadgrajevanjem ali dopolnjevanjem podatkov, ki so v nalogah izraženi implicitno (7/8), težave s samostojnim reševanjem nalog (6/7) in z reševanjem kompleksih problemov (6/7; 8/9; 9/10).

Geografija: učenci zamenjujejo vzrok, posledico, proces in pojav (7/8; 10/11) in imajo težave s sintezo, vrednotenjem, iskanjem rešitev in uporabo znanja v novih situacijah (10/11).

BRALNA PISMENOST IN NACIONALNO PREVERJANJE ZNANJA

Fizika: težave z razumevanjem konceptov oziroma fizikalnih ozadij pojavov, učenci niso pripravljeni na računsko ali postopkovno zahtevnejše naloge (6/7; 7/8).

Zgodovina: težave z abstraktnim razmišljanjem (7/8), s kritičnimi primerjavami in utemeljevanjem (7/8; 9/10) ter z oblikovanjem daljših odgovorov (9/10).

Biologija: težave s samostojnim oblikovanjem odgovorov (10/11), težave z razumevanjem in uporabo znanja ter zlasti s samostojnim reševanjem novih problemov in samostojno interpretacijo (10/11).

Kemija: težave s samostojnim opisovanjem poskusov in interpretacijo preglednic oz. shem ter z daljšimi odgovori, ki zahtevajo kritično razmišljanje in utemeljevanje (9/10).

Tehnika in tehnologija: težave s samostojnim reševanjem novih problemov, z razumevanjem, uporabo in interpretacijo (7/8).

NAŠA ŠOLSKA KULTURA JE TRADICIONALNA

B. Marentič Požarnik in sod. (2003)

»Mnogi učitelji še niso ponotranjili vloge spodbujevalca višjih miselnih procesov pri učencih.«

A. Polak (1996)

Dovolj sodobno pojmovanje znanja, učenje in poučevanje pa razumejo precej »po starem«: prvo naj bi namreč bilo sprejemanje, drugo pa posredovanje znanja.

B. Šteh in J. Kalin (2007)

Študenti prvega in četrtega letnika pedagogike in andragogike navajajo, da pri njihovem študiju prevladuje razlaga, učenje definicij in pojmov ter rutinsko reševanje nalog.

B. Šteh Kure v Plut 2005, str. 25)

Okoli 40 % ljubljanskih gimnazijcev se slovenščino uči »na pamet« in kar četrтина jih meni, da je to tudi najbolj učinkovito.

F. Mravlje (2003)

V osnovni šoli prevladuje tradicionalna, frontalna oblika poučevanja, ki omogoča predvsem poznavanje dejstev, ne pa tudi njihovega razumevanja, uporabo in ustvarjalno reševanje problemov. Radovednost in iniciativnost sta zaželeni lastnosti predvsem na deklarativni ravni, motivacija za učenje pa je predvsem zunanja.

KJE SO VZROKI ZA SEDANJE STANJE?

Prenizke ambicije?

Zniževanje zahtevnosti?

Premalo resnosti in trdega dela?

Preveč permisivnosti in prijaznosti?

Preveč časa je namenjenega povprečju in ga ne ostane dovolj za najbolj sposobne.

IMPLICITNA PREDPOSTAVKA: sistem je dober, le ...

ŠOLSKA KULTURA: KAJ JE ZNANJE, POUČEVANJA, UČENJE?

TRADICIONALNO – POZITIVISTIČNO POJMOVANJE ZNANJA

- Zbirka podatkov, do katerih je po določenih postopkih prišla znanost in ki imajo pomen dejstev, katera je potrebno poznati.
- KAJ, KOLIKO, KDAJ, KDO,
- Deklarativno znanje in transmisijski pouk (neposredno poučevanje)

KONSTRUKCIONISTIČNO POJMOVANJE ZNANJA

- Znanje ni absolutna kategorija resničnega, pač pa človekova razlaga nečesa, kar se neprestano spreminja in je povezano tudi z vrednotami, različnimi prepričanji, predsodki, čustvi, socialno pripadnostjo, (kompleksna, dinamična kognitivna celota).
- KAKO to razumeš, pojasnjuješ, KAKO si do tega prišel, KAKO lahko uporabiš, povežeš, ...
- Procesno, proceduralno znanje in dialoški pouk.

IZBOLJŠAVE ALI PREOBRAZBA?

IZBOLJŠAVE

- Boljši učbeniki,
- skrčeni učni načrti,
- povečevanje števila ur pouka,
- spreminjanje pisnega preverjanja znanja v številčnega,
- zgodnejše uvajanje učenja tujega jezika,
- nabavljanje interaktivnih tabel, računalnikov,
- ipd.

PREOBRAZBA

- Podpora procesov, ki spreminjajo razumevanje znanja, poučevanja, učenja, avtoritete, reda in discipline, sodelovanja s starši,
- Decentralizacija,
- povečana avtonomija,
- dobre povratne informacije,
- delovanje šol kot učečih se skupnosti,
- dobro strokovno vodenje,
- dobro usposabljanje novih učiteljev, ...

KULTURA V ŠOLSKI ZBORNICI

INDIVIDUALIZIRANA KULTURA POUČEVANJA

Izolirano poučevanje; vsak je usmerjen le v svoj predmet oziroma svoje učence (predmetno področje?).

Pri pouku je možna je predvsem tradicionalna kultura

BALKANIZIRANA KULTURA

Manjše skupine, med katerimi obstajajo napetosti in tudi odkrita nasprotovanja.

Praviloma ni enotne kulture.

IZZVANO (PRISILNO) SODELOVANJE

Formalno izpeljane oblike sodelovanja brez resnične motivacije.

Prava kultura je prikrita (individualizirana, balkanizirana)

SODELOVALNA KULTURA POUČEVANJA

Spontano povezovanje in sodelovanje; izmenjava idej, medsebojna pomoč,

Ta kultura je možna le ob trajni in kritični komunikaciji med vsemi sodelujočimi. BISTVENE NISO ODLOČITVE, PAČ PA POGOVARJANJE.